

ارزیابی اثر سیاست حمایت از خدمات عمومی وری کل عوامل تولید بخش کشاورزی

سیدصفدر حسینی، سهیل رضایی و هومن رضایی*

تاریخ پذیرش: 1387/8/22

تاریخ دریافت: 1387/1/18

چکیده

حمایت از خدمات عمومی بخش کشاورزی یکی از حمایت‌های غیرقیمتی است که شامل ارزش پولی ناخالص سالیانه‌ی اختصاص یافته به خدمات عمومی از قبیل زیرساخت‌ها، تحقیق و توسعه، مراکز آموزشی، مراکز خدمات بازرسی، بازاریابی و توسعه ذخیره‌سازی عمومی هستند. این مطالعه، بررسی آثار میزان حمایت از خدمات عمومی بر بهره‌وری بخش کشاورزی در سال استفاده از الگوی توزیع تاخیری آلمون به بررسی ارتباط بین متغیرها پرداخته شد. نتایج نشان می‌دهد که این نوع حمایت‌ها در طول این سال‌ها اثر مثبتی بر بهره‌وری کل عوامل تولید داشته که در بلندمدت بر اثر افزایش 1 درصد در میزان حمایت از خدمات عمومی، مقدار 0/0713 درصد بر میزان بهره بنابراین پیش می‌شود برای افزایش بهره‌وری و توان تولید داخلی و جهانی سیا ی غیرقیمتی میزان حمایت از خدمات عمومی در بخش کشاورزی افزایش یابد.

JEL: Q18

کلیدی: خدمات عمومی، بهره‌وری کل عوامل تولید، بخش کشاورزی، الگوی توزیع تاخیری

* استاد گروه اقتصاد کشاورزی، دانشجوی کارشناسی ارشد سیاست و توسعه‌ی کشاورزی دانشکده‌ی اقتصاد و ی کشاورزی دانشگاه تهران و دانش‌آموخته‌ی مقطع کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس.
e-mail: hosseini_safdar@yahoo.com

با کم‌رنگ شدن مرزهای اقتصادی، رقابت جهانی در تولیدات کشاورزی، ابعاد تازه‌ای یافته وری، پایه‌ی اصلی این رقابت را تشکیل می‌دهد. بررسی عمل‌کرد کشورهای بی‌کشوری که در سال‌های اخیر رشد اقتصادی چشم‌گیری داشته‌اند، حکایت از آن دارد که بیش کشورهای این رشد را به‌طور عمدی از طریق افزایش بهره (امامی میبدی، 1379). بر این با افزایش جمعیت و محدود شدن منابع تولید، استفاده بهینه از منابع و افزایش کارایی عوامل تولید الزامی می‌شود. و نیز افزون بر این که افزایش بهره کشاورزی با کاهش هزینه افزایش درآمدهای واقعی تولیدکنندگان و با کاهش قیمت مواد غذایی افزایش درآمد واقعی مصرف‌کنندگان می‌شود، می‌بیش بخش کشاورزی در بازارهای رقابتی جهانی کمک کند (هیس و کاران 1999).

اجتماعی و فرهنگی نیز به موضوع بهره‌وری توجه ویژه که باید در طول سال وری کل عوامل تولید حدود 2/5 درصد رشد اقتصادی کشور را تشکیل دهد (سند ملی بخش کشاورزی، 1384).

آمار تولیدات کشاورزی حاکی از آن است که تولید داخلی نیاز جامعه را برطرف نمی‌کند و رشد تولید کم رشد مصرف است که این کم‌بود باید از طریق واردات تامین شود. افزایش تولید می‌تواند از طریق افزایش سطح زیرکشت و یا کرد صورت گیرد.

بی‌ی که توسعه‌ی اراضی کشاورزی محدود این امر نمی‌یابد. بنابراین مطمئن‌ترین راه برای کرد بویژه که سطح عمل‌کرد و رشد آن در ایران به‌مراتب پایین جهانی است. برای رسیدن به رشد پایدار وری عوامل تولید افزایش یابد. بنابراین بررسی رابطه‌ی بین مقدار حمایت شده از بخش کشاورزی و بهره‌ی کل عوامل تولید می‌تواند در پیمودن صحیح این مسیر موثر واقع شود (پیرایی، 1382).

حمایت‌های قیمتی و غیرقیمتی از بخش کشاورزی از جمله عواملی هستند که می‌تواند توجهی بر مقدار بهره‌وری عوامل تولید در این بخش بگذارند. حمایت‌های قیمتی را

ارزیابی اثر سیاست حمایت از خدمات عمومی دولت بر ...

می‌واردی از قبیل قیمت ی تضمینی برای محصول استراتژیک، بیمه کشاورزی، یارانه‌های تولیدی و مصرفی دانست. در مقابل حمایت‌های غیرقیمتی شامل زیرساخت‌های زیربخش‌های کشاورزی (خیزداری، زراعت و باغبانی، تعاونی‌های تولید روستایی و سایر) زش و ترویج کشاورزی، خدمات دام‌پزشکی، تحقیق و توسعه در بخش کشاورزی می‌باشد. این نوع از حمایت‌ها براساس تعاریفی که وسیله کاری¹ بیان شده است تحت عنوان برنامه "حمایت از خدمات عمومی"² بخش کشاورزی دسته‌بندی می‌شوند و بیانگر ارزش پولی ناخالص سالیانه اختصاص یافته به خدمات عمومی از قبیل ایجاد زیرساخت‌ها، تحقیق و توسعه، مراکز آموزشی، مراکز خدمات بازرسی، بازاریابی و توسعه ذخیره‌سازی عمومی (OECD 2004).

این پرداخت‌ها به تصمیم و فعالیت‌های فردی کشاورزان یا مصد کنندگان ارتباط ندارد. چنین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان به صورت فردی مبلغی دریافت نمی‌کنند و این‌ها بر دریافتی‌های مزرعه و هزینه کنندگان به طور مستقیم تاثیر نمی‌گذارد. (OECD 2004).

در ایران این پرداخت‌ها در قالب هزینه‌های عمرانی دولت در فصل کشاورزی و منابع طبیعی جای می‌گیرند (حسینی درویشانی و کاران 1383). بخش کشاورزی از بین بخش‌های اقتصاد کشور است که به دلیل عوامل تولید بسیاری که در آن حضور دارند، همواره افزایش بهره‌وری عوامل تولید در آن مورد بحث و بررسی قرار گرفته، مطالعه تاثیر عوامل موثر و موجود در بخش از جمله سرمایه‌گذاری کل، تحقیق و توسعه و زیرساخت‌های مربوط به آب و خاک بر میزان بهره کل عوامل تولید این بخش مورد بررسی قرار گرفته (1993 ترکمانی و یاقوتی خراسانی 1384 خاکسار آستانه و کرباسی 1384).

1- OECD

2- General services support

این مطالعه دلیل تعیین و تبیین مسیر صحیح برای رسیدن به اهداف برنامه در زمینه بویژه در بخش کشاورزی ضرورت دارد. چنین شناخت عواملی که بیش این تاثیر را بر مقدار بهره‌وری کل عوامل تولید در بخش دارند نیز برای تدوین های آینده وضعیت این بخش لازم خواهند بود. بنابراین این مطالعه، بررسی و ارزیابی برنامه‌های حمایتی از خدمات عمومی کشاورزی با روی‌کردی به ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران و بررسی آثار میزان حمایت از

مات عمومی بر بهره‌وری بخش کشاورزی در سال

کری 2004 به بررسی موضوع

حمایت‌های بخش کشاورزی در کشورهای عضو پرداخته است که در این مطالعه به بررسی شاخص خدمات حمایت عمومی از بخش کشاورزی نیز پ

نتایج مطالعه‌ای که در ایالات متحده آمریکا در خصوص موضوع حمایت کشاورزی صورت گرفته است، نشان می‌دهد که حمایت از خدمات عمومی از بخش کشاورزی در سال 1986-88 16 میلیارد دلار بوده است و این مقدار در سال 2001 2003 27 میلیارد دلار رسیده است که نشان از افزایش قابل توجه این نوع از حمایت‌ها در این کشور است (OECD 2004). شده در مکزیک نسبت

شاخص حمایت از خدمات عمومی به حمایت کل از بخش کشاورزی، از 10 1986-88 8 2001 2003 کاهش ی (OECD 2004).

در ترکیه نیز این حمایت‌ها مورد ارزیابی قرار گرفتند، که نتایج نشان می

حمایت‌های عمومی و زیربنایی از بخش کشاورزی نسبت به حمایت کل، از 11 1986-88 28 2001 2003 افزایش یافته است (OECD 2004).

دیگری نیز در کشورهای اتحادیه اروپا، کانادا، این

(OECD 2004).

در ایران نیز حسینی درویشانی و کاران (1383) ی خود تحت عنوان بررسی و

مقایسه سیاست ی حمایتی در بخش کشاورزی ایران و جهان به بررسی سیاست

حمایتی از تولیدکننده، مصرف‌کننده و خدمات عمومی در طی سال 1355 80
(در این مطالعه میزان حمایت از خدمات عمومی دولت از بخش کشاورزی)

قیمت جاری) در طی سال‌های مورد بررسی روندی افزایشی داشته است به قدری که مقدار آن
1355 32/25 میلیارد ریال و در سال 80 2494/4 میلیارد ریال رسیده است.

رحیمی (1379) عنوان بررسی نقش دولت در توسعه فعالیت‌های شیلات

کشور با استفاده از مفهوم یارانه معادل، کلیه انتقالات مستقیم و غیرمستقیم دولت در بخش

شیلات را طی سال 1368 ی 1374 کر که به بخش‌های غیر دولتی از جمله

صیادان، کارگاه‌های تکثیر و پرورش ماهی و صنایع جانبی . نتایج

این مطالعه طی سال 1368 1374 در کل بخش شیلات میزان یارانه ناشی از اجرای

های سرمایه‌بر، اعتبارات بانکی، یارانه های تحقیقاتی، آموزشی و ترویجی،

ترمیم و ساختارها و تاسیسات زیربنایی در روستاهای صیادی حدود 575 میلیارد ریال

بوده است، که از این مقدار فعالیت صید و صیادی به‌ازای هر کیلوگرم تولید 209 ریال و در

مجموع به میزان 15 این فعالیت از دولت در قالب طرح

یارانه دریافت کرده است.

فراوانی نیز در زمینه‌ی میزان تاثیر حمایت‌های دولتی و خصوصی از بخش

کشاورزی بر رشد این بخش و بهره‌وری عوامل تولید در سطح جهان صورت گرفته است. این

را می دسته از حمایت‌های قیمتی و غیرقیمتی بر بهره‌وری کل

عوامل و رشد بخش کشاورزی تقسیم کر .

(1993) اثر قیمت حمایتی شیر و محصول دامی را بر بهره‌وری این

ی زمانی 1950 1982 در ایالات متحده آمریکا بررسی کرد و به

و ناچیز بین قیمت حمایتی و رشد بهره دامی رسید.

کاران (1989) سیاست ی حمایتی دولت را در آرژانتین طی سال 1913

1984 کشاورزی محاسبه کردند و نتایج نشان داده که مالیات

سنگین و غیرمستقیم بخش کشاور وری اثرات منفی می یزی و

پرین (1994) ی قیمت حمایتی و رشد بهره‌وری در بخش کشاورزی 18 کشور در حال
1961 1985 بررسی کرد . این بررسی نشان داد که مالیات بر کشاورزی

وری اثر منفی و در مقابل حمایت قیمتی از این بخش مشوق رشد بهره
(1993) میزان بهره 42 ایالت آمریکا برای دوره ی زمانی

1950 1980 محاسبه کردند. بررسی عوامل موثر بر میزان بهره‌وری کل از
متغیرهای موجودی سرمایه تحقیقات خصوصی و دولتی و متغیر ترویج و آموزش کشاورزی
استفاده کردند. نتایج نشان داد که در بیش ایالات کشور آمریکا سرمایه‌گذاری تحقیقات
کشاورزی دولتی اثر مثبتی بر بهره‌وری کشاورزی دارد.

در ایران نیز می ترکمانی و یاقوتی خراسانی (1384) خاکسار آستانه و
کرباسی (1384) کرد که تیب اثر سرمایه‌گذاری در آبیاری و زه‌کشی و هزینه
تحقیق و توسعه را بر بهره‌وری بخش کشاورزی نشان دادند. نتایج مطالعه نشان داد که این
سرمایه ها باعث افزایش بهره بخش کشاورز

روش تحقیق

های مربوط به حمایت خدمات عمومی از بخش کشاورزی از سال
های مختلف به فصل کشاورزی و منابع طبیعی در
زمینه‌های مختلفی از جمله آب و خاک، زراعت، ترویج و آموزش کشاورزی، مراکز خدمات
روستایی، مدیریت و حفظ آب‌خیز، شیلات و آبزیان، جنگل و مرتع، دام و دام‌پزشکی،
مکانیزاسیون و تامین تجهیزات، باغبانی، کمک‌های فنی و اعتباری و مراکز خدمات روستایی
وری عوامل تولید تا سال 1381 .
کرباسی و خاکسار آستانه (1384) های بعد از آن نیز با استفاده از روش بیان شده (تیل -
رنکوی) . میزان بارندگی‌های سالانه در کشور نیز
های سازمان هواشناسی محاسبه شد.

وری برای اولین بار وسیله فردی به نام کنه در مقاله 1766 میلادی منتشر کرد (امامی میبدی، 1379). در فرهنگ علوم اقتصادی تعریف‌هایی وری ارایه شده است: نسبت میان مقدار معینی محصول و مقدار مینی از یک یا چند عامل تولید یا مقدار محصولی که هر کارگر می‌تواند در مدت زمانی معین تولید کند. طور کلی نوعی ارتباط میان مقدار کالا و خدمات تولید شده و مقدار منابع مصرف شده در جریان تولید این کالاها و خدمات را بیان می‌کند که این رابط کمی و قابل گیری است (اکبری و کاران 1382).

ماهیت پرداخت‌های خدمات عمومی در بخش کشاورزی بیش از نوع فعالیت عمرانی است و با توجه به ماهیت این نوع سرمایه ها که در طول بیش از یک سال به نتیجه می‌رسند و سالیان متمادی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرند در این مطالعه از الگوی توزیع تاخیری از نوع آلمون استفاده . منظور تعیین چگونگی اثرگذاری متغیر پرداخت خدمات عمومی بر روی بهره وری کل عوامل تولید بخش کشاورزی از الگوی زیر استفاده شد:

$$Y_t = A \prod_{i=1}^n X_{it}^i \prod_{i=0}^m I_{t-i}^i V_{t-1} W e^{u_t} \quad (1)$$

که در آن، Y_t بخش کشاورزی، A بخش کشاورزی، X_i های تولید در بخش کشاورزی از جمله نیروی کار، زمین سرمایه، I_{t-i} های خدمات عمومی به بخش کشاورزی با و V_{t-1} بخش با یک سال تاخیر، W میزان بارندگی سالانه در کشور، n m u_t .

متغیر V_{t-1} به این دلیل وارد الگو شده است که شرایط اقتصادی و افزایش تولید بر انگیزه برای سرمایه‌گذاری عمرانی و بهره‌وری اثر می . این نوع از متغیرها جانشینی برای شرایط که کشاورزان با تاخیر به شرایط اقتصادی واکنش نشان می

تاخیر وارد الگو می (خاکسار آستانه و کرباسی، 1384). متغیر میزان بارندگی برای تعدیل اثرات خشک‌سالی ناشی از بارندگی

پرداخت بابت حمایت از خدمات عمومی کشاورزی به این دلیل با تاخیر وارد الگو شد که از

اجرای فعالیت‌های عمرانی تا تکمیل آن مدت زمانی طول می‌کشد. چنین برای تطبیق کشاورزان با فن های جدید در زمینه‌های آبیاری، مکانیزاسیون و غیره، زمان لازم است و این که بسیاری از این سرمایه ها در اثر گذشت زمان و پیدایش

های جدیدتر اثرگذاری خود را بر تولید و بهره

با تقسیم رابطه 1 بر مقادیر نهاده‌ها و گرفتن لگاریتم از طرفین آن الگوی توزیع تاخیری زیر حاصل می :

$$\frac{\ln Y_t}{\ln \delta_i X_{it}} = \ln(TFP_t) = \ln A + \sum_{i=0}^m \ln I_{t-i} + \ln V_{t-1} + \ln W + u_t \quad (2)$$

که در آن، t اثر میزان خدمات عمومی در بخش کشاورزی در t

ی جاری اندازه می‌گیرد. با توجه به این که الگوی تاخیری از نوع آلمون است باید رابطه‌ی بین ضرایب متغیر دارای وقفه و وقفه تعیین شوند تا متغیرهای جایگزین وارد الگو شوند.

برازش صورت گیرد، آن 10 سال نمی‌توان تعداد بیش از 2 یا 3

(گجراتی، 1378). چنین با توجه به این نکته که پرداخت

عمومی به دلیل این که بیش از یک سال به نتیجه می‌رسند و در طی سال برداری می‌رسند و در اثر استفاده و پیدایش فن های جدید (مکانیزاسیون و غیره) از کارایی کاسته می در این مطالعه الگو توزیع تاخیری 2 پیش می‌شود که این رابطه زیر است:

$$\alpha_i = \varepsilon_0 + \varepsilon_1 i + \varepsilon_2 i^2 \quad (3)$$

که در آن i های بهینه . 2 به شکل زیر بازنویسی می :

$$\ln(TFP_t) = \ln A + \sum_{i=0}^m (\varepsilon_0 + \varepsilon_1 i + \varepsilon_2 i^2) \ln I_{t-i} + \ln V_{t-1} + \ln W + u_t \quad (4)$$

$$: \quad 5 \quad \ln I_{t-i}$$

$$\ln(\text{TFP})_t = \ln A + \sum_{i=0}^m \ln I_{t-i} + \sum_{i=0}^m i \ln I_{t-i} + \sum_{i=0}^m i^2 \ln I_{t-i} + \ln V_{t-1} + \ln W + u_t \quad (5)$$

با تغییر متغیر رابطه 5 به شکل زیر بازنویسی می :

$$\ln(\text{TFP})_t = \ln A + \varepsilon_0 \ln Z_0 + \varepsilon_1 \ln Z_1 + \varepsilon_2 \ln Z_2 + \ln V_{t-1} + \ln W + u_t \quad (6)$$

که در این رابطه:

$$Z_2 = \sum_{i=0}^m i^2 \ln I_{t-i} \quad Z_1 = \sum_{i=0}^m i \ln I_{t-i} \quad Z_0 = \sum_{i=0}^m \ln I_{t-i}$$

6 برای بررسی اثر خدمات عمومی دولت در بخش کشاورزی بر میزان

. برای تعیین طول وقفه بهینه در الگو، بر روی متغیر میزان

حمایت از خدمات عمومی، آزمون دیکی فولر

آمده برای معیار شوارتز از این آزمون، طول وقفه بهینه این متغیر به ()

شوارتز، کوچک ی ی ی کن). برای تعیین ابتدای طول وقفه نیز این

فرض در نظر گرفته شد که، میزان حمایت از خدمات عمومی (سرمایه های عمرانی)

کم یک وری تاثیر می ین ترتیب ابتدای طول

ها، یک . با در نظر گرفتن ابتدای وقفه و مقدار بهینه

الگوها برآورد شدند و سپس با استفاده از معیار شوارتز در این الگوها، الگو با طول وقفه

بهینه به . بعد از برآورد الگوی بهینه، ضرایب 0 1 2 .

این مقادیر و طول وقفه (i) 3 مقادیر i شد که اثر نهایی

خدمات عمومی بر بهره‌وری کل بخش کشاورزی را نشان می .

نتایج و بحث

نتایج نشان می‌دهد که میزان حمایت از خدمات عمومی روندی افزایشی داشته است که در برنامه 16892 میلیارد ریال حمایت از خدمات عمومی در بخش کشاورزی صورت گرفته است (3).

نتایج آزمون دیکي فولر و معیار آکاییک نشان داد که متغیر حمایت از خدمات عمومی تا 5 بیشین تاثیر را بر بهره . بنابراین طول وقفه بهینه برای برآورد الگوی توزیع خیری آلمون برابر 5 . با توجه به این که حمایت از خدمات عمومی نوعی سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی محسوب می‌گردد کم یک لازم است تا سرمایه ها در این بخش تاثیرگذار شوند (کیانی راد و کوپاهی، 1379).

1 . بعد از تعیین ابتدا و طول وقفه‌ی بهینه الگوهایی
5 4 5 3 5 2 5 1 . با مقایسه معیار تعیین
الگوی شوارتز، الگویی با طول وقفه 5
2 شد، یعنی بعد از 2 سال از اجرای این حمایت

3 بیشین تاثیر را بر بهره‌وری کل عوامل تولید بخش کشاورزی خواهند داشت.
بعد از تعیین طول وقفه بهینه، برای برآورد الگو متغیرهای سری زمانی که ناپایا هستند، در برآورد ضرایب الگو مورد استفاده قرار بگیرند، ممکن است نتیجه به رگرسیون دروغین بی (نوفرستی 1378 73). بنابراین برای جلوگیری از بروز رگرسیون دروغین باید پایایی و ناپایایی متغیرها مورد بررسی قرار بگیرند. آزمون دیکي فولر تعمیم یافته مشخص شد که فقط متغیر بارندگی پایا است و متغیرهای جانشین حمایت از خدمات عمومی (Z) یک وری کل عوامل تولید همگی ناپایا هستند.

از یک گیری مشخص شد که این متغیرها نیز پایا خواهند شد.
رگرسیون بین متغیرهای ناپایا، نتیجه -گرانجر نشان داد که جمل خط پایا

(2) ضرایب با وقفه متغیر حمایت از خدمات عمومی در بخش کشاورزی

0/0241	لگاریتم حمایت از خدمات عمومی در بخش کشاورزی با وقفه 3
0/0393	لگاریتم حمایت از خدمات عمومی در بخش کشاورزی با وقفه 4
0/0079	لگاریتم حمایت از خدمات عمومی در بخش کشاورزی با وقفه 5
0/0713	مجموع ضرایب (تاثیر بلندمدت)

: یافته

متغیر i، ضرایب مقادیر

5 3

زیر ب دست می آیند:

$$3 = 0.3011 + 0.1783(3) \quad 0.0233(3)^2 = 0.0241$$

$$4 = 0.3011 + 0.1783(4) \quad 0.0233(4)^2 = 0.0393$$

$$5 = 0.3011 + 0.1783(5) \quad 0.0233(5)^2 = 0.0079$$

ضریب R^2 0/98 و مقدار تعدیل شده 0/97 است که نشان از توان بالای

متغیرهای مستقل در توضیح متغیر وابسته است. ی دوربین واتسون بعد از ر

بستگی 2/3 شد که نشان می دهد این مشکل الگو رفع شده است.

سانی واریانس از آزمون گلجسر¹ استفاده شد که آماره

سانی واریانس را تأیید می کند. متغیرهای بارندگی سالانه و ارزش افزوده با تاخیر یک

5 درصد و تمامی متغیرهای جانشین حمایت از خدمات عمومی در بخش کشاورزی

نیز در سطح 10

نتیجه گیری و پیش

نتایج نشان داد که کشش های متغیر حمایت از خدمات عمومی در بخش کشاورزی برای

3 4 5 تیب برابر 0/0241 0/0393 0/0079 . بنابراین 1 درصد افزایش

در مقدار این حمایت 3 4 5 تیب 0/0241 0/0393 0/0079

رصد باعث افزایش مقدار بهره وری کل عوامل تولید در بخش کشاورزی خواهند شد.

جمع کشش دست آمده در کوتاه مدت می توان اثر بلندمدت را تعیین کرد (خاکسار آستانه و کرباسی، 1384). بنابراین در بلندمدت بر اثر افزایش 1 درصد در مقدار حمایت

0/0713 درصد بر میزان بهره وری افزوده خواهد شد که با مقایسه ی نتایج ب

ترکمانی و یاقوتی (1384) که سهم سرمایه های زیربنایی در بخش ک

0/018 آوردند، نتایج این پژوهش دور از انتظار نیست. متغیر

بارندگی و ارزش افزوده با وقفه یک ساله نیز مطابق انتظار اثرات مثبتی بر بهره وری کل

که در اثر افزایش یک درصد میزان بارندگی و ارزش افزوده با وقفه یک

تیپ 0/0932 0/00087 وری افزایش می یابد.

طور که بیان شد این نوع حمایت ها در طول این سال ها اثر مثبتی بر بهره وری کل

عوامل تولید داشته . ی کمی کردن نتایج کشش در مقادیر میانگین متغیر

افزایش 2700 میلیارد ریال در مقدار حمایت از خدمات عمومی در بخش کشاورزی در

وری کل عوامل تولید به میزان 0/1 افزایش می یابد. بنابراین اهمیت و

سیاست ی حمایتی غیرقیمتی در ایران برای افزایش بهره وری و توان تولید داخلی،

بیش از پیش آشکار می . از دیدگاه جهانی نیز، با توجه به این که در مسیر پیوستن به

جهانی بایستی حمایت های قیمتی تا حد امکان کاهش یابند، پیش می

در تدوین برنامه بخش کشاورزی توجه بیش سیاست

حمایتی غیرقیمتی شود.

امامی میبدی، ع. (1379). گیری کارایی و بهره (علمی-کاربردی).

نی 1379.

اکبری، . رنجکش . (1382). بررسی رشد بهره‌وری کل عوامل تولید در بخش کشاور
ایران طی دوره 1345 1375. اقتصاد کشاورزی و توسعه 11 (43 44):
117-142.

پیرایی . مجاوریان . (1382). بررسی اثر سیاست حمایت دولت از محصولات زراعی بر
رشد عوامل تولید در ایران. ی تحقیقات اقتصادی 62: 54-65.
ترکمانی، ج. و یاقوتی . (1384). اثر سرمایه های زیربنایی بر رشد بهره
کشاورزی. بانک و کشاورزی 9: 35-66.

حسینی درویشانی . و غریب رضا . (1383). بررسی و مقایسه سیاست ی حمایتی
بخش کشاورزی در ایران و جهان. مایش کشاورزی و توسعه‌ی ملی .
خاکسار . و کرباسی . . (1384). ی نرخ نهایی بازده سرمایه
یقات کشاورزی ایران. اقتصاد کشاورزی و توسعه 13(50): 125-146.
خلیل عراقی، م. . (1385). وری و کارایی در اقتصاد ایران و رابطه
تحقیقات اقتصادی 74: 43-65.
1368 1383.

. سند ملی توسعه بخش کشاورزی و منابع طبیعی در برنامه
ریزی و اقتصاد کشاورزی، 1384.

قطمیری، م. (1379). انحراف نرخ واقعی ارز از مقدار تعادلی و صادرات بخش کشاورزی:
مورد ایران (1350-1375). بین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران

. قوانین بودجه کشور.

کیانی . و کوپاهی . (1379). تجزیه و تحلیل سرمایه‌گذاری دولتی در بخش کشاورزی
پیش‌بینی آن برای دوره 1379-1383 . اقتصاد کشاورزی و توسعه 32: 35-
24.

گجراتی . (1378). مبانی اقتصاد سنجی . ابریشمی .
1378.

نوفرستی . (1378). ری . جمعی در اقتصادسنجی . 1378.

- Ahearn, M., Yee, J. J. and Huffman, W. E. (2002). R & D, Productivity, and Structural Change in U.S. Agriculture, 1960-1996, Paper Prepared for Presentation at the National Bureau of Economic Research Summer Institute Conference on Research in Income and Wealth, Cambridge, July 29-31, 2002.
- Easterly, W. and Rebelo, S. (1993). Fiscal Policy and Economic Growth: An Empirical Investigation, *Journal of Monetary Economics*, 32: 417-458.
- Fousekis, P. and Pantzios, C. (2000). Public infrastructural and private economic performance: Alternative measures with an application, *International Review of Economics and Business*, 2: 169-180.
- Fulginiti, L. E. and Perrin, R. K. (1999). Have price policies damaged ldc agricultural productivity?, *Contemporary Economic Policy*, 17(4): 469-475.
- Huffman, W. E. and Evenson. (1993). Science for agriculture, Iowa State University Press, Ames.
- Heisey, P. W and Morris, M. L. (2002). Practical challenges to estimating the benefits of agriculture R & D: The case of plant breeding research, paper presented at the annual meeting of the American Agriculture Economics Association (AAEA), Long Beach, California.
- King, R.G. and Rebelo, S. (1990). Public policy and economic growth: developing Neoclassical implication, *Journal of Political Economy*, 98 (5): 5126-50.
- Mamatzakis, E. C. (2003). Public infrastructural and productivity growth in Greek agriculture, *Agricultural Economics*, 29: 169-180.
- Mundlak, Y. Cavallo, D. and Domenech, R. (1989). Agriculture and Economic Growth Argentina 1913-1984, Report 76, Washington D. C. International Food Policy Research Institute.
- OECD. (2004). Agricultural policy in OECD at the glance.

(3). میزان حمایت از خدمات عمومی در بخش کشاورزی به قیمت جاری

(: میلیون ریال)

1383	1382	1381	1380	1379	1378	1377	1376	1375	1374	1373	1372	1371	1370	1369	1368	
1009100	989300	888978	435880	368579	180746	127535	141069	163294	81935	79539	77392	36387	26047	21169	16008	
310200	442700	130987	193273	209247	145650	107107	141684	139904	69711	58604	47211	24700	19560	20337	14491	
103300	105200	86838	69437	65477	28000	16242	15384	25475	16312	35597	25368	17050	13396	16323	10959	و طیور
112600	179400	109157	92956	84996	37000	19851	22556	0	0	0	0	0	0	0	0	پزشکی
100100	178100	113826	120939	114981	33520	31841	29466	26163	0	0	0	0	0	0	0	ترویج و مطالعات کشاورز
21600	17100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	550	392	0	0	مکانیزاسیون و تامین تجهیزات، ماشین آلات و تعمیرات اساسی
135700	142600	77449	58628	63664	40050	19375	20415	0	0	0	0	0	0	0	0	ی
246500	282900	386114	673020	138140	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	کمک ی
17000	32500	24351	0	25767	0	0	0	0	0	0	0	16337	14726	0	0	مراکز خدمات روستایی
0	0	42500	140000	33680	0	31504	30000	13117	0	0	0	0	0	0	0	ی
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10906	8001	7460	7198	89	کشت و صنعت و واحدها تولید
655204	80333.5	133249	275245.2	188573.5	263788	230884	221786	178373	115776	119974	111892	55430	36317	29605	14233	تحقیق و توسعه
2711304	2450134	1993449	2059378	1293105	728754	584339	622360	546326	283734	293714	272769	158455	117898	94632	55780	جمع کشاورز
574600	722400	505267	295288	326457	115700	107873	81569	100411	40690	41510	74809	43130	32715	26554	18797	
269000	253100	474671	148396	73214	60000	46490	38515	36962	23689	12904	9221	3829	3749	0	0	شیلات و ایزیان
429500	511100	507498	53430	221752	60000	31059	32515	23435	8909	0	0	0	0	0	0	مدیریت حوزه خیز
26400	8400	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	تامین تجهیزات ماشین
9400	11300	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	کمک ی
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	83346	62511	47723	34805	از منابع طبیعی
1308900	1506300	1487436	497114	621423	235700	185422	152599	160808	73288	54414	84030	130305	98975	74277	53602	جمع منابع طبیعی

: های آماری مختلف و قوانین بودجه